

simone de beauvoir “başkalarının kanı” konuşma planı

başkalarının kanı (*fransızca : le sang des autres*), fransız varoluşçu yazar **simone de beauvoir**’ın 1945 yılında yazdığı, ikinci dünya savaşı öncesinde ve sırasında paris’ te yaşayan çeşitli karakterlerin hayatlarını anlatır. roman, özgürlük ve sorumluluk temalarını ele almaktadır.

kitap alman işgali altındaki fransa’da, **jean blomart**, sevgilisi hélène’in ölmek üzere yattığı yatağın başında oturduğu bir anla başlamaktadır. bir dizi geri dönüş sahnesiyle, her iki karakteri ve birbirleriyle olan ilişkilerini bu sırada öğreniriz. ayrıcalıklı orta sınıf hayatından dolayı suçluluk duyan genç bir adam olan jean, komünist parti’ye katılır ve ailesinden koparak hayatta kendi yolunu çizmeye karar verir. siyasi bir protestoda bir arkadaşının ölümünden dolayı suçluluk duyan jean, bu nedenle parti’den ayrılmış ve bu kez de sendika faaliyetlerine odaklanmıştır. hélène, ailesinin pastanesinde çalışan genç bir tasarımcıdır ve nişanlısı **paul** ile olan geleneksel ilişkisinden memnun değildir. onun sıkça söz ettiği ancak tanıştırmadığı jean ile tanışmayı sonunda başarır ve jean onu başlangıçta reddetse de, başka bir adamla yaşadığı pervasız bir ilişkinin ardından kürtaj yaptırdıktan sonra bir ilişkiye girer. hélène’in mutluluğunu önemseyen jean, ona aşık olduğunu söyler, ancak aslında öyle olmadığını düşünmektedir. evlenme teklif eder ve hélène de kabul eder.

fransa ikinci dünya savaşı’na girdiğinde, değişim yaratmak için şiddetli çatışmanın gerekliliğini kabul eden jean asker olur. hélène, onun isteği dışında müdahale ederek güvenli bir görev yeri ayarlar. ona kızan jean, ilişkilerini sonlandırır. alman kuvvetleri paris’e doğru ilerlerken, hélène kaçır ve diğer mültecilerin çektiği acılara tanık olur. ancak onları yolda bırakır ve bir askeri kamyonuyla paris’e döner. bu sırada kariyerini ilerletebilecek bir berlin yolculuğu için bir alman subayıyla kısa süreliğine bir ilişkisi söz konusu olur. ancak kısa süre sonra hemşehrilerinin çektiği acılara ve yahudilerin toplu olarak tutuklanmasına da tanık olur. yahudi arkadaşı **yvonne**’un güvenliğini sağlamak amacıyla o sırada direniş grubunun lideri konumunda olan jean’la ilişki kurar. bu vesileyle direniş gruba katılmaya karar verir. jean, fransa’yı almanlardan kurtarma ortak hedefiyle babasıyla yeniden bağlantı kurmuştur. ancak annesi, direnişte kaybedilen hayatlarla ilgili olarak çok duyarlı değildir. sonuç olarak bir savaş yaşanmaktadır. ve savaşta da zayıf olacaktır elbet. jean hélène’e yapacakları eylemler sırasında kullandıkları bir aracın şoförlüğü görevini verir. bir direniş eylemi sırasında vurulur. jean, onun yanında geçirdiği gece boyunca, hélène’e olan aşkını ve eylemlerinin daha geniş sonuçlarını irdeler. sabahın ilk ışıklarıyla birlikte hélène ölür ve jean direniş eylemlerine devam etmeye karar verir.

başkalarının kanı’nın **ana teması**, ‘*özgür birey ile tarihsel olarak gelişen vahşi gerçekler dünyası ve diğer erkek ve kadınlar*’ arasındaki ilişkidir. beauvoir’ın biyografi yazarlarından birisi de temanın ‘*bir bireyin deneyimlediği özgürlük paradoksunu ve birey tarafından nesne olarak algılanan diğerlerinin, onun eylemlerinden ve kararlarından nasıl etkilendiğini ifade etmek*’ şeklinde tanımlamıştır.

romanın bir diğer teması, ilkiyle bağlantılı olsa da, ‘direniş ve işbirliği meselesi’ dir. beauvoir, alman işgaline aktif olarak direnmemenin aslında onu kabul etmek anlamına geldiğini söylüyor gibi görünüyor. **david e. cooper**’ın savına göre bu, bireyin bir şeyi reddetmemekten de, onu seçmekten de aynı derecede sorumlu olduğu, özgürlüğün doğasına ilişkin varoluşçu bir görüşün bir örneğidir. seçmek ve reddetmemek arasındaki herhangi bir ayrım ortadan kalkmıştır.

beauvoir, başkalarının kanı’nı 1941’de yazmaya başlamış ve roman mayıs 1943’te tamamlanmıştır. beauvoir, romanı paris’teki café de flore’da yazdı; her sabah saat 8’de oraya varıyordu çünkü yaşadığı otel ısıtmalı değilken kafe ısıtılıyordu. beauvoir, roman için kendi deneyimlerinden bazılarını

kullandı: hélène'in almanlar ilerlerken paris'ten kaçıışı, beauvoir'ın kendi eylemlerine dayanmaktadır. (haziran 1940'ta arkadaşlarıyla birlikte arabayla laval'a, ardından da otobüsle angers'e gitti. blomart'ın ailesinin hizmetçisinin bebek oğlunun ölümüne verdiği tepki (1. bölüm), beauvoir'ın genç bir kadinken aynı şeyi yaşamasından kaynaklanmaktadır. madeleine'in ıspanya iç savaşı'nda yardım etmek için gönüllü olması ve ayağına sıcak su dökerek ayağını yaralaması hikâyesi, yazar simone weil'in başına gelen benzer bir olaya dayanmaktadır. başka bir kaynağa göre, hélène'in davranışlarının çoğu, beauvoir'ın öğrencisi ve arkadaşı olan ve başkalarının kanı'nın ithaf edildiği **nathalie sorokine** in davranışlarına dayandığı bilinmektedir.

biyografi yazarı **deirdre bair** 'e göre, roman 'üzerine yağan bir övgü seline' maruz kaldı. bir eleştirmen, beauvoir'ın 'fikirlerinin saf canlılığı ve gücü nedeniyle dikkat çekici derecede sürdürülen bir gerilim ve artan heyecan notasını gizleyen, ekonomik, bazen düz bir üslupla yazdığını' yazdı: 'belki de bir fikir romanının sunulma biçimi budur.' on beş yıl sonra, 1960'ta beauvoir'ın kendisi de kitabı eleştirerek karakterlerin çok sık ve romanın çok didaktik olduğunu söylemiştir.

le sang des autres ilk olarak 1945 yılında gallimard tarafından yayımlandı . **yvonne moysse** ve **roger senhouse** tarafından yapılan ingilizce çevirisi ilk olarak 1948 yılında martin secker & warburg ltd ve lindsay drummond tarafından yayımlandı. aynı çeviri 1964 yılında penguin books tarafından da yayımlandı, birkaç kez cep kitabı olarak yeniden basıldı ve bu romanın ingilizce olarak en yaygın bulunan baskısıdır.

claudio chabrol'un yönettiği, jodie foster'ın başrolünde oynadığı 'başkalarının kanı' filmi de 1984'te gösterime girmiştir.

öznelerin (roman kahramanlarının / yazarların / yazarların) “bireysel ve toplumsal bilinçdışı”nın (aşkları, birliktelikleri ve sorumlulukları bağlamında) yazdıkları ve metinleri üzerindeki rolleri, etkileri, sonuçları ve değerlendirmeleri

simone de beauvoir'ın “başkalarının kanı” romanını irdelemeye başlarken, onu **felsefi arka planı, tarihsel bağlamı ve varoluşçu etik anlayışı** açısından ele almak gerekir.

kitap, yalnızca bir aşk ya da direniş hikâyesi değil, aynı zamanda “öteki”nin varlığı karşısında bireyin sorumluluğunu sorgulayan derin bir varoluşçu metindir.

1. felsefi arka plan: “varoluşçuluk ve etik”

roman, beauvoir'ın *pyrrhus et cinéas* (1944) ve belirsizlik ahlâkı üzerine (1947) gibi felsefi denemeleriyle paralelinde okunmalıdır.

- **özgürlük ve sorumluluk:** hélène ve jean'ın seçimleri, bireyin özgürlüğünün başkalarının özgürlüğüyle nasıl kesiştiğini gösterir.
- **“başkasının kanı” metaforu:** bireyin eylemlerinin başkaları üzerindeki kaçınılmaz etkisi. jean'ın direnişe katılmasıyla hélène'in ölümüne yol açması gibi.
- **niyet / bahane:** karakterlerin niyetlerinin nesnel ve varoluşsal irdelenmesi, kendilerini sorumluluktan kurtarmak için bahanelere sığınma olgusu.

2. tarihsel bağlam: “işgal fransası ve direniş”

roman, 1940'ların alman işgali altındaki fransa'sında geçer. aslında da bu koşullar altında yazıldığı bilinmektedir. s. de beauvoir ve sevgilisi sartre, başlangıçta savaşa ilgili olumlu ve olumsuz bir tutum almamışlar, sonrasında sartre askere alınmış, gittiği birliğin almanlar tarafından teslim

alınmasından sonra hapsedilmiş, ancak bir şekilde kaçıp paris’e geri dönmüştür. bu sırada herhangi bir konuda net bir düşünce belirtmeksizin, bu ortamda geçen ve kendi yaşamlarından kimi unsurların da işlendiği bir roman yazarak konuyu tartışmaya çalışmıştır. burada sorguladığı sorulardan birisi “**direnışin meşruiyeti**”dir. şiddet kullanımının etik boyutu, jean’ın bu konudaki tereddütleri ve ikircikli davranışları itibariyle sergilenmiştir. burada açık ve net bir yorum yapmamakla birlikte beauvoir, özellikle savaş sonrası dönemde direnişı anlaşılır kılma ve meşrulaştırma çabası içinde olduğu söylenebilir. bunları dile sergilerken, ekmeğın karneyle alınması, açık yahudi düşmanlığı, tutuklamalar ve almanların tutukladığı insanlara yönelik ölüm tehditleri ile **gündelik hayatın sıradanlaşan trajedisi**’ sini de işlemiştir.

3. karakter analizi: “iki farklı varoluş biçimi”

romanın iki başat kişisinden birincisi **jean blomart**’ tır. bu kahraman burjuva geçmişinden kopup işçi sınıfıyla dayanışmayı seçen, eylemin sonuçlarını hesaplayan bir entelektüel olarak çizilmiştir. kimi tutum ve davranışlarının sartre’nınkiyle koşutlukları düşünülebilir. ikincisi ise **hélène bert-rand**’dır. ilk başlarda bencil, apolitik bir genç kadın olan bu kahraman da bireysel sorumluluklarını sonradan keşfeder. onun dönüşümü de beauvoir’ın “kadın olmanın” toplumsal inşasına dair düşüncelerinin bir yansıması gibi okunabilir. bu iki kahramanın **ilişkisi** ortaya konulurken de aşkın, özgürlüğü sınırlayan bir engel ya da tuzak mı yoksa özgürlüğü mümkün kılan bir imkân mı olduğu özellikle savaş ortam ve koşullarında irdelenmektedir. benzer biçimde sadakât ve çoklu ilişkilerin mümkün olduğunun sergilenmesi, özgürlüğün boyutunu irdeleme bakımından bir izlek olarak ortaya konuşmuştur.

4. anlatı tekniğı ve zaman kurgusu, birinci tekil şahıs anlatım:

iki karakter de kendi eylemlerini sorgular; bu, okuru doğrudan varoluşsal krizin içine çeker. anlatıcının tümüyle dışardan sadece izleyen olarak anlattığı bölümlere göre daha öne çıkan durum kahramanların ben anlatılarıdır. olaylar ve gelişmeler, jean ve hélène’in bakış açıları arasında gidip gelmektedir. birbirlerinin tutum ve davranışlarına yönelik değerlendirmelerin yerine çeşitli sorular sorularak yaşananların okurca irdelenmesinin istendiğı görülmektedir. **iç içe geçen zaman dilimleri**, geçmişe dönüşlerle (*flashback*) karakterlerin değişimleri sergilenmektedir.

5. beauvoir’ın diğer eserleriyle bağlantılar

ikinci cins (1949): hélène’in özgürleşme mücadelesi, kadının “öteki” olarak konumlandırılmasına bir başkaldırıdır. **mandarinler (1954):** aydınların siyasal sorumluluğı teması bu romanda daha olgunlaşmıştır.

6. etik sorular / tartışma başlıkları

- birey, başkaları için eylemlerini kendi özgürlüğünden vazgeçmiş mi olur?
- hélène’in ölümü bir “kurban oluş” mudur, yoksa kendi özgürlüğünü seçmesi midir?
- jean’ın “ben onun ölümüne neden oldum” söylemi, sorumluluğı fazla mı kişiselleştiriyor?

roman, soyut etik ilkelerle somut tarihsel koşullar arasındaki gerilimi ustalıkla işler. beauvoir, okuru rahatlatacak kesin cevaplar vermez; aksine, her seçimin bir bedeli olduğunu ve bu bedelle yaşamının özgürlüğün ta kendisi olduğunu gösterir. bu çerçevede kitabı okumak, hem beauvoir’ın düşüncesine hem de 20. yüzyılın en çetin etik sorun-larına açılan bir kapı sunar.

bir yazar yazdığı bir romanda insan ilişkilerinden söz ederken asıl olarak ne anlatmak ister? bu roman özgülünde ikinci dünya savaşı ve paris'in, fransanın işgâli gibi sıcak bir olay yaşıyor. romanı henüz savaş sürerken yazıyor (1941'de bitiyor), yayınlanması ise 1945'te gerçekleşiyor. bu romanı ilk yayınlandığı zamanda ve o zamanın fransa'sında, romanda sergilenen karakterlerin yaşlarında insanlar olarak okusaydık neler düşünürdük? nasıl değerlendirdik bu romanı?

bu sorunun yanıtı için edebiyat tarihi ile felsefe arasında köprü kurmak gerekir. çünkü başkalarının kanı bugün bizim için “ikinci dünya savaşı üzerine yazılmış bir roman” olsa da, onun ilk okurları için bu henüz “tarih” değil, yaşanan anı anlatan bir kaynaktı. romanın 1945'te yayımlandığını ve beauvoir'ın onu 1941'de, yani paris işgal altındayken, savaşın sonu belirsizken yazdığını hatırlarsak, o ilk okurun zihnindeki sorular şunlardı muhtemelen:

1. “*bu roman bir hesaplaşma mı, yoksa bir teselli mi?*”

roman yayınlandığı sırada savaş henüz yeni bitmişti. fransa almanların işgâlinden kurtulmuş, bir anlamda özgürleşmiş ama savaş sırasındaki işbirlikleri, direnişler, kayıp ve yitimler, ihanet olgusu gibi yaralar henüz kapanmamıştı. o dönemin okuru için romanın bir hesaplaşma metni olduğu ileri sürülemez. çünkü romanda ne kişiler ne de olaylar yargılanmamakta, direnenler yüceltilmemekte, direnmeyenler de yaftalanmamaktadır. romanı sadece duygu ve düşüncelere özellikle de “vicdan” a seslenen bir roman olarak okumak mümkündür. hélène'in apolitik bir genç kadından direnişe katılan birine dönüşmesi, savaş sırasında “bana ne” demesi, hattâ bir ara almanlarla işbirliğine yeltenmesi ve bir alman sevgilisinin varlığından da söz edilmekte ama sonrasında mücadeleye katılan bir kahraman olarak aslında o dönemde muhtemelen kendinden utanmış pek çok okurun kendi hikâyesi olarak düşünülebilirdi. bundan çıkarılacak sonuç o dönem okurunun, hélène'de kendini görmesi ve onun durumu “geç fark etmesi”nin affedilmez bir suç değil, tanıdık bir insanlık hâli olduğu gerçeğidir.

2. “*direnişe katılmak yetiyor mu, yoksa asıl mesele neden katıldığın mı?*”

jean blomart bir burjuva çocuğudur. işçi sınıfıyla dayanışmak için ailesini reddeder, matbaacı olur, sonra direnişe katılır. ama roman boyunca şu soruyla boğuşur: ben bunu özgürce mi seçtim, yoksa suçluluktan mı? 1945'te bu soru, gerçek direnişçiler için bile yakıcıydı. çünkü savaştan sonra herkes “ben direndim” diyordu. beauvoir ise romanında şunu ima ediyordu: direnişçi olmak seni ahlâken temize çıkarmaz. asıl mesele, eyleminin başkaları üzerindeki etkisini göğüsleyip göğüslemediğindir. bu, savaş sonrası fransa'sında rahatsız edici bir tezdi. çünkü insanlar muhtemelen daha çok kahramanlık hikâyeleri duymak istiyorlardı; beauvoir ise “kahraman da olsan, birinin ölümüne neden oldun?” sorusunu sormayı yeğliyordu. burada da varlığını inşa eden özgür öznenin eylediği her şeyin olası sonuçlarını ne kadar kabul ettiği ve içselleştirdiği sorgulanmaktaydı.

3. “*hélène'nin ölümü*”

romanın en çarpıcı sorularından birisi belki de birincisi budur. romanda anlatılanlardan yola çıkılarak soru pek çok biçimde tartışılabilir. hélène, jean'ı kurtarmak için bir alman subayını öldürmeye gitmiştir. ancak yakalanır, vurulur ve ölür. belki ilk bakışta bu sahne bir fedakârlık anlatısı olarak da okunabilir. ama beauvoir öyle kurgulamıyor: hélène ölmeden önce jean'a şunu söyler: “**artık ben de başkalarının kanına karıştım.**” yani onun için ölüm bir kurtuluş değil, bir sorumluluğu üstlenmenin gereği ve sonucudur. diğer yandan aynı sonuç, bu öznenin yanlış eyleminin zorunlu sonucu olan cezanın gerçekleştiği an olarak da değerlendirilebilir. konuya kadın gözüyle bakıldığında ise sevdiğinin istek ve hedefi için (*bu görevi jean ona vermiştir*) ölümü göze alan ve ölen bir kadındır. bir kez daha yaşamdaki eril tahakküm, kadının bunun bedelini ödemesiyle sonuçlanmıştır.

bu da kuşkusuz, savaşta sevdiklerini kaybetmiş insanlar için sarsıcı olmalı. çünkü roman aynı zamanda “ölen sadece kurban değil, aynı zamanda özgürlüğünü seçmiş bir öznedir” biçiminde de

okunabilir. kuşkusuz bu, acıyı hafifletmeyecektir ama anlamı dönüştürerek, eylemi ve eyleyeni büyütecektir.

4. “aşk mı, özgürlük mü?”

romanın hem o dönemdeki hem de şimdi okuyan okurların bazıları, hélène’in jean’a duyduğu aşkı bir kadının erkeğe bağımlılığı olarak da okuyabilir. roman ilerledikçe hélène’in aşkı, bağımlılıktan çıkıp politik bir tutum ve bilince de dönüşmektedir. 1945’te bu, özellikle kadın okurlar için daha önemli sayılabilir. çünkü savaş öncesindeki konumlarına göre bir adım ileriye gidilmiş, kadınlar evden çıkmış, dahası direnişte aktif roller üstlenmelerine yol açmıştı. savaş bittiğinde kadınlardan “eski hayatlarına dönseler” de hélène’in hikâyesinden ve sonucundan, yani “özgürlüğün sadece erkeğin meselesi olmadığı” gerçeğinden yola çıkarak, artık eski kadın olmadıkları söylenebilecekti.

5. “bu roman bize ne yapmamız gerektiğini söylüyor mu?”

romanın bütünü değerlendirildiğinde sorulabilecek bir başka önemli soru da budur. bu sorunun yanıtı kesin bir “**hayır!**”dır. bu yanıt 1945’te yaşayanlar için şaşırtıcıdır. çünkü savaştan çıkmış bir toplum, yaptıklarını ve yapmadıklarını değerlendirirken kesin yanıtlar arayacaktır. kimin iyi, kimin kötü olduğunu bilmek ve saptamak ister. ancak beauvoir bize romanıyla bunun yerine şunları söylüyor::

- iyi insanlar da kötü şeyler yapabilir.
- doğru eylem, yanlış sonuçlar doğurabilir.
- sorumluluk, niyetle değil, sonuçla ölçülür.

bunu o koşullarda olgun bir duruş ve sorumlu bir tutum olarak değerlendirmek mümkündür. ama bunu böyle söylemek de bir o kadar zordur. çünkü savaştan yeni çıkmış insanlar her zaman, “her şeye rağmen haklıydık” demek isteyecektir. beauvoir ise bununla birlikte “sadece haklı olmak yetmez, bunun bedelini ödeyebiliyor musun?” sorusunu gündeme getirerek tutumunu ortaya koyuyordu. o ilk okurlar “ben de hélène gibiydim.”, “jean gibi hissetmişim ama adını koyamamışım.” “savaş bitti ama vicdanımın hesaplaşması bitmedi.” saptamalarında da bulunmuş olabilirler. romanın, onlara bir kahramanlık anlatısı yerine insan olmanın ve insanlığın ne olduğunu söylemesi ise belki de asıl etkileyici olan yandı. savaşın ortasında yazılmış, savaş biter bitmez yayınlanmış bu roman, herhangi bir nefret söylemi içermemesi, düşmanı şeytanlaştırmaması, ölenleri yüceltmemesi, yaşayanları yargılamaması bakımından dikkât çekicidir. “özgür müsün? peki ya başkaları?” sorusu da bugüne de uzanabilecek bir başka son soru olarak gündeme getirilebilir.

simone de beauvoir, çok sonraları bu romanına dair bir değerlendirmesinde fazla katı ve didaktik olduğunu belirtmiş. onun bu değerlendirmesinden sonra bu romanın gerçekten de didaktik olup olmadığı da tartışılmalıdır. romanda bu bağlamda hissedilen “katılık ve didaktiklik” anlatılanın o sıradaki sıcaklığından da kaynaklanabilir.

bir diğer akla gelecek soru da, beauvoir gibi “varoluşçu, marksist ve feminist” bir yazar böyle mi yazmalıydı, sorusudur. belki de edebiyat eleştirisinin hassas noktalarından birisi böyle soruları da sormaktır. bir yazarın kendi eserine dair sonradan yaptığı yorum, o eseri anlamak için belirleyici midir, yoksa sadece yazarın değişiminin bir belgesi midir? beauvoir’ın başkalarının kanı için “fazla katı ve didaktik” değerlendirmesi, onun muhtemelen 1960’lardan sonraki edebiyat anlayışıyla ilgili bir saptamasıdır. oysa romanı 1940’ların başında, yani felsefeyi edebiyat yoluyla anlatma çabasının en yoğun olduğu dönemde yazmıştır. bu yüzden bu “katılık” bir kusur değil, döneminin ve yönteminin bir sonucu olduğunu söylemek daha doğrudur. yine de bu soruyu üç ayrı eksen de düşünelim:

1. “didaktik” olmak, beauvoir için bir tercih miydi?

beauvoir, sartre’la birlikte varoluşçuluğu bir “yaşama sanatı” olarak sunmak istiyordu. felsefe, aka-

demik metinlerde kalmamalı, romanlarda, oyunlarda, gazete yazılarında gündelik hayatın diliyle anlatılmalıydı.

- başkalarının kanı bu anlamda bir felsefi tez romanıdır:
- her karakter bir etik pozisyonu temsil etmektedir.
- her diyalog, özgürlük, sorumluluk, eylem gibi kavramları açıklamayı öncelemiştir.
- jean'ın iç konuşmaları, adeta belirsizlik ahlâkı üzerine'nin romanlaştırılmış halidir.

beauvoir bunu bilinçli yapmıştır. 1940'larda felsefeyi halka indirmek devrimci bir hareketti. didaktik olmak, bu bakımdan o dönem için entelektüel sorumluluktu. ama 1960'lara gelindiğinde artık dünya da romana bakış da değişmiştir. **yeni roman** akımı (*robbe-grillet, nathalie sarraute*) psikolojik çözümlemeyi reddediyor, "*fikir taşıyan karakter*" anlayışını yok sayıyordu. beauvoir artık bir romancıdan çok, bir otobiyografi yazarı (bir genç kızın anıları, olgunluk çağı) ve feminist kuramcı olarak tanınan bir yazar olarak tanınıyordu. bu noktada kendi romanını değerlendirirken, eskiyi değil, döneminin gereklerini kendi sonraki edebiyat anlayışını ölçüt almıştı. bu yüzden de onu "katı" ve "didaktik" olarak değerlendirdi.

2. anlatılanın sıcaklığı, dili "farklı kılar" mı?

"özgürlük, başkasının özgürlüğünü istemektir", "her eylem, başkasının kanına karışmaktır" roman içindeki en didaktik cümleler olarak karşımıza çıkıyor. keza hélène'in ölürken söylediği: "artık ben de başkalarının kanına karıştım" veya jean'ın gece yürürken hissettiği dile getirdiği, "paris boş, ama her köşede birinin ölüsü var" cümleleri ode oldukça katı ve kesin nitelendirmeler içermektedir. sanırım beauvoir'ın "didaktik" dediği şey, felsefi cümlelerin doğrudan karakterlerin ağzından çıkmasına yönelik tepkisidir. bununla birlikte ama bu cümlelerin hemen ardından gelen sahneler, duygu, mekân ve beden tasvirleri onları yumuşatmakta ve daha insani ve sıradan bir durumu yansıtmaktadır.

3. varoluşçu, marksist, feminist bir yazar bunu böyle mi yazardı?

sorusuna da "evet, tam da böyle yazardı" demek mümkündür. çünkü: varoluşçuluk, soyut insanlık durumunu değil, somut bireyin tercihlerini anlatır. romanın didaktikliği, soyut ahlak ilkeleri değil, jean'ın ve hélène'in kendi kendilerine verdikleri hesap biçimindedir. bu da varoluşçuluğun "bireysel sorumluluk" vurgusuna uygundur. öte yandan beauvoir, sartre gibi, 1940'larda marksizm'e yakındır ama fransız komünist partisi'yle sorunları olan bir aydındır. romanda işçi sınıfı, direniş, dayanışma gibi temalar vardır ama sınıf bilinci romantize edilmemekte dahası biraz da mesafeli biçimde dile getirilmektedir. jean'ın burjuva geçmişinden kaçışı, sınıfsal bir suçluluğun ifadesidir. bu, ortodoks marksist bir romanda olmayacak kadar bireysel psikolojiye yaslanır. yani marksist temalar vardır ama marksist didaktizm yoktur. roman 1945'te yayımlandığında beauvoir'ın kendine verdiği "feminist" niteliği henüz söz konusu değildir. dolayısıyla bu romanı feminist bir manifesto olarak okumak da mümkün değildir. hélène'in hikâyesi, henüz ikinci cins yazılmadığı için, "kadın sorunu" çerçevesinde değil, "insanlık durumu" çerçevesinde kurgulanmıştır. yine de hélène'in önce aşk için, sonra kendisi için eylediği söylenebilir. paul'le ilişkisine yönelik tutum, erkeğin kadını bir "proje" olarak görmesinin eleştirisi olarak okunabilir. jean'ın hélène'i ciddiye almaması, onu önce "çocuk" sonra "seven kadın" olarak kodlaması, dönemin erkek erilliğinin cinsiyetçi algısı olarak da düşünülebilir.

sonuç:

başkalarının kanı, bir yazarın kendi eserine dair sonradan yaptığı değerlendirmenin tarihsel olarak sınırlı olduğunu gösteren iyi bir örnektir. beauvoir'ın "fazla katı ve didaktik" eleştirisi, romanın kendisi için değil, kendisi için doğrudur. o, 1960'larda artık felsefeyi romanla değil, doğrudan deneyle anlatmayı seçmiş bir yazardır. ama 1940'larda roman, onun için bir felsefe laboratuvarıydı.

bu laboratuvarıda yapılan deneylerin hepsi başarılı mıdır? hayır. ama hepsi gerekli midir? evet. belki de beauvoir'ın bu romandaki asıl "katılığı", okuru rahat bırakmamasıdır. kahramanlık miti yok, teselli yok, kolay cevap yok. sadece şu soru var: "sen olsan ne yapardın?"bu soru, 1945'te de bugün de hâlâ didaktik değil, rahatsız edici. ve iyi edebiyatın görevi de belki tam olarak budur.

romandan bazı alıntılar

"helene: milyonlarca kıvılcımın loşça aydınlatıldığı kör bir bedenden başka birşey değildi artık. bana ihanet etme. bedenimin çağırdığı bu bedenden uzaklaşıp gitme. beni yalnız bırakma', yakıcı geceye kurban bırakma beni. helene inledi. buradasın. benim de burada olduğum kadar kesincesine. senin için değil, benim için kıvranıyor bu ten; senin tenin. buradasın. beni istiyorsun, gereksiniyorsun. ben de buradayım, zamanın paramparça olduğu alev alev bir doygunluk. bu an sonsuzluğa kadar gerçek, ölüm ve sonsuzluk kadar gerçek." (bk, s: 165)

"eğer birisine acı vermeden -belki de bir acı yaşamadan- olduğum gibi davranamıyorsam, kendimi korumanın tek yolu bu." (bk, s: 166)

«seni gerçekten seviyordun,»

«evet, ama onun için sevgi doğal bir olaydı, açlık ve susuzluk gibi. bizim sevgimiz, yalnızca başka milyonlarca sevgiden biriydi.»

«birbirlerini seven başka insanlar olduğunu biliyorum.»

«başkaları da yaşarlar ve ölürler,»

«ama herkes için kendi yaşamının tek olmasını ve yalnızca kendisi için ölmesini önlemez bu. haklısın. yeryüzüne sirüs bulutlarının üzerinden bakmaya çalışmak saçma; bulutta değiliz, herbirimiz yeryüzünde kendi derimizin altındayız.»

«birbirini sevmek de o kadar doğal bir olay değil,»

"sonra birden patlak verdi. savaşı istemek; istememek. bundan böyle yanıt önemli değildi artık: savaş vardı.hangi saatte gideceğim saptanmıştı; bana gösterilen trene binmem, asker üniformasını giymem, komutlara boyun eğmem gerekiyordu yalnızca. düşüncelerim, isteklerim, dünyada izlerini bırakmaksızın, ruhuma ağırlık yapmaksızın gözden yokolan bomboş kabarcıklardan başka birşey değillerdi artık. kendimden kurtulmuştum. bir insan olmanın bunalımlı görevinden kurtulmuştum. günlük düzene kayıtsızca boyun eğen bir askerdim yalnızca. oraya git. oraya gitme. konuşmak bana düşmüyordu: birisi benim yerime konuşuyordu. insan olmanın ötesindeki bu sessizlik. onaylamanın ve başkaldırışın ötesinde, bu ölümlü dinleniş. ölmek kolaydı. kolay olacaktı. ama insan nasıl ölü oluverir! yaşarken nasıl kendini öldürür? «ölmeyi isterdim,» diyor ses; bu ses yaşamın ta kendisi. gözlerimi kapıyorum, ama boşuna. artık sessizlik yok; sessiz kalamam. oraya git. oraya gitme. konuşmak bana düşüyor."

bazı soru(n)lar, bu konuda neler düşünüyorsunuz?

**** insanlar yaşadıklarını, duygularını, düşündüklerini ve akıllarına gelenleri her zaman doğrudan ve açıklıkla söyleyebilirler mi?***

**** neden duydukları, düşündükleri, hissettikleri, sandıkları her şeyi doğrudan, açık seçik dile getirmezler?***

**** eğer söyleyemiyorlarsa bunun olası nedenleri nedir?***

**** insanın her zaman içten ve samimi olmasının koşulları nelerdir?***

**** sanat, özellikle de yazın, bu yapılamadığı için mi ortaya çıkmıştır ve bu nedenle mi varlığını sürdürmektedir?***

bu soru zinciri, yalnızca başkalarının kanı'nı değil, insanın varoluşsal ve dilsel sınırlarını sorgular. ve tam da bu nedenle, simone de beauvoir'ın romanını anlamak için gerekli. çünkü bu roman, aynı zamanda söylenemeyenin, ertelenenin, başkasına devredilenin de hikâyesidir.

şimdi bu soruları, önce genel insanlık durumu, sonra da başkalarının kanı özelinde yanıtlamaya çalışayım.

1. insanlar yaşadıklarını, duygularını, düşündüklerini her zaman doğrudan ve açıklıkla söyleyebilirler mi?

hayır, söyleyemezler. bunun nedeni yalnızca psikolojik baskılar ya da toplumsal yasaklar değildir. dilin kendisi zaten bir eksiltme, seçme ve çerçeveleme işlemidir. bir olayı ya da duyguyu “olduğu gibi” aktarmak mümkün değildir, çünkü:

- dil, yaşantının akışını durdurur ve parçalar.
- anlatıcı, anlattığı an ile anlattığı şey arasında hep bir gecikme yaşar.
- karşımızdaki kişinin anlayacağı biçime sokarız söyleyeceğimizi.

beauvoir'ın diliyle söylersek: insan, başkasının özgürlüğüne seslenirken kendi özgürlüğünü sınırlar. çünkü söylediğimiz şey, karşımızdakinin yorumuna açıılır ve artık bizim denetimimizden çıkar.

2. neden duydukları, düşündükleri, hissettikleri her şeyi açık seçik dile getirmezler?

beauvoir'ın romanında bunun üç temel nedeni vardır:

a. sorumluluk korkusu: jean, hélène'e duygularını söylemez. çünkü söylerse, onu kendine bağlayacağını, onun özgürlüğüne ipotek koyacağını düşünür. susması, bir tür “ahlaki terbiye”dir. ama bu susku, hélène'i daha çok yaralar.

b. anlaşılmama korkusu: hélène, jean'a “ben de direnişe katılmak istiyorum” dediğinde, jean onu ciddiye almaz. onun bu talebi, politik bir bilinçten değil, aşktan doğmuştur. ama hélène bunu açıkça söyleyemez. çünkü “aşk için direnmek” o dönemin dilinde meşru bir gerekçe değildir.

c. zamanın yetersizliği: roman boyunca karakterler, söyleyeceklerini hep “biraz sonra”ya erteler. ama hélène ölür, söylenmemiş sözler havada kalır.

buradan şu sonuç çıkar: insanlar her şeyi söyleyemez, çünkü söyleyecekleri an ile söyleyecekleri kişi arasında hep bir uyumsuzluk vardır.

3. söyleyemiyorlarsa bunun olası başka nedenleri olabilir mi?

bu soruyu üç katmanda düşünebiliriz:

a. varoluşsal nedenler: insan, kendini olduğu gibi bilemez ki olduğu gibi anlatsın. jean, hélène’i sevip sevmediğini roman boyunca kendi kendine sorar. sevgiyi tanımlayamadığı için ona söyleyemez. duygular, dile geldiklerinde değil, eyleme döküldüklerinde gerçek olur. beauvoir için aşk, sözcüklerde değil, bedenlerde, tercihlerde, fedakârlıklardadır.

b. toplumsal nedenler: 1940’lar fransası’nda bir kadının “politik” olması zaten olağandışıdır. hélène’in duygularını açıkça ifade etmesi, onun “histerik” ya da “uçarı” olarak kodlanmasına yol açar. kadınların duygularını açıkça söylemesi, çoğu zaman “fazla duygusal” olarak etiketlenmeleriyle sonuçlanır. bu nedenle susarlar ya da duygularını eril bir dille yeniden kurarlar.

c. etik nedenler: beauvoir’a göre, birine “seni seviyorum” demek, ona karşı sorumluluk üstlenmektir. bu sorumluluğu taşıyamayacağını düşünen kişi susar. jean’ın suskunluğu, bir tür ahlaki titizliktir. ama bu titizlik, hélène’i korumaz; onu yalnızlaştırır.

4. insanın her zaman içten ve samimi olmasının koşulları nelerdir?

bu soruya beauvoir’ın felsefesinden yanıt verelim:

a. özgürlük koşulu: samimiyet, kişinin kendini olduğu gibi göstermesi değil, olduğu gibi olmayı seçmesidir. yani samimiyet, bir veri değil, bir tercihtir.

b. güven koşulu: samimi olabilmek için karşımızdakinin bizi yargılamayacağından emin olmalıyız. roman boyunca jean, hélène’e güvenir mi? hayır. onu hâlâ “değişmemiş” sanar. bu güvensizlik, onu suskunluğa iter.

c. zaman koşulu: samimiyet, anlık bir beyan değil, zaman içinde örülmüş bir ilişkinin ürünüdür. jean’la hélène’in ilişkisi hep kesintilidir. savaş, tutuklamalar, gizlilik... bu koşullarda sürekli samimi olmak mümkün değildir.

5. sanat, özellikle yazın, bu yapılamadığı için mi ortaya çıkmıştır ve bu nedenle mi varlığını sürdürmektedir?

insan, gündelik dilde söyleyemediklerini, söylese de anlaşılmayacak olanları, söylese karşısındakini incitecek olanları, söylese kendini ele verecek olanları sanat yoluyla ifade eder. başkalarının kanı bunun tam bir örneğidir:

beauvoir, 1941’de paris işgal altındayken doğrudan bir direniş çağrısı yapmaz. bunun yerine jean ve hélène’in hikâyesini anlatır. “alman işgali kötüdür” demez; “bir insanın ölümüne neden olmak, onu kurtarmaktan daha kolaydır” der. “kadınlar da özgür olmalıdır” demez; hélène’in paul’le, jean’la, babasıyla ilişkisini anlatır. yani roman, doğrudan söylenemeyenin dolaylı ifadesidir.

beauvoir, felsefesini “didaktik” bulduğu için değil, doğrudan söylemin sınırlarını fark ettiği için romana yönelmiştir. roman, ona şu olanağı verir: bir fikri savunmak değil, bir fikri yaşatmak.

hélène ölürken söylediği “artık ben de başkalarının kanına karıştım” cümlesi, bir felsefe dersinde öğrenilecek bir bilgi değil, bir insanın ölüm döşeginde ulaştığı bilgeliktir. bu bilgeliği ancak roman anlatabilir.

sonuç:

- sanat, söylenemeyenin söylendiği yerdir.
- ama bu, gündelik dildeki gibi bir “söyleme” değildir.
- sanat, suskunluğu biçimlendirir.
- boşlukları, ertelenmiş sözleri, yarım kalmış cümleleri örür.

- bize şunu gösterir: insan her şeyi söyleyemez, ama söyleyemedikleri onu anlatır.

beauvoir'ın romanı da tam olarak bunu yapar:

savaş sırasında söylenemeyenleri, söylense de anlaşılmayacak olanları, söylendiğinde artık çok geç kalınmış olanları anlatır. bu anlamda başkalarının kanı, yalnızca bir direniş romanı değildir.

insanın dil karşısındaki yenilgisinin ve bu yenilgiden doğan anlatma tutkusunun romanıdır.

bir romanı “anlamak” ile “ona katlanmak” arasındaki ince çizgi bu tür soruların sorulması ve yanıtlarının aranmasıyla mümkün olabilir. başkalarının kanı gibi zorlu bir metin de ancak böyle bir çaba ile anlaşılabilir ve değerlendirilebilir. bu roman ne tam bir felsefe metni, ne tam bir aşk romanı; ne sadece savaşın anlatısı, ne sadece bireyin vicdan muhasebesi ya da hesaplaşmasıdır.

beauvoir'ın dediği gibi: “her eylem, başkasının kanına karışmaktır.” belki de her anlatı da böyledir. anlattığımız anda, anlattığımız şeyi değiştiririz. ama anlatmazsak, onu tamamen kaybederiz.

roman da tam bu açmazın içinde yazılmış zaten.

şimdi kendimizden yola çıkarak kendi varlığımız gerçekliğimizle yüzleşmek amacıyla şu soruları bir de kendimize sorabiliriz:

- kendimizin özgürce her şeyi dile getiren birisi olduğunu düşünüyor ama böyle bir şeyi yüksek sesle dile getiremiyorsak bunun nedenleri neler olabilir?
- söyleyemeyen, söylemek istemeyen bir özne olmakla, sadece yaşamın getirdiklerine maruz kalan, her şeye tâbi olmak (nesneleşmek) arasında bir seçim yapsak hangisini yeğlerdik?
- maruziyet ve zorunluluk, insana yapmak istemediklerine karşı direnmek yerine başeğmeyi sağlayan “kaçış / kurtuluş yolları” mıdır? insan her zaman böyle davranabilir mi?

*** edebiyatta insan ilişkilerinin anlatımı konusundaki seçenekleri belirleyen unsurlar nelerdir?**

bütün bir edebiyat külliyatını irdelemeden kesin bir tanım ve haritalandırma yapmadan bu soruya verilecek tüm yanıtlar eksik olacaktır. dahası her yazar için farklı zamanlarda farklı yanıtlar da söz konusu olabilir. ancak bu seçeneklerin;

- yazarın kimliği ve geçmişinde yaşadıkları, gözlemledikleri ve öğrendikleri çerçevesinde dile getireceği,
- kendisini şekillendiren bireysel ve toplumsal bilinçdışının ona söyledikleri ya da dikte ettirdikleriyle şekilleneceği,
- aklının ve dünya üzerindeki duruşunu belirleyen kuramsal çerçevenin gerektirdikleri ile somutlaşacağı,
- yapıt ortaya çıktıktan sonra okuyacak olanların algı, gereksinim, duygu ve düşünceleri ile benimseyeceklerinin bu seçenekleri şekillendireceği

genel ve doğru bir yanıt olarak ve ileri sürülebilir.

mustafa süttaş

ocak 2026

“başkalarının kanı”na dair yazılanlar:

Simone de Beauvoir - Aşk Mektupları s: 237

Başkalarının Kanı' nı da bu şekilde yazmamın sebebi bu ışık gölge oyunudur. Okurda sadece bir duygu uyandırmak istedim, bu yüzden bütün kitap o şekilde düzenlendi. Aslında bu genelde kullandığım bir yöntem değil, sadece Blomart denilen bu tuhaf adamın tek bir problemi var: Çocukken, âşıkken, yetişkinen her zaman bu suçluluk duygusu adamın yakasını hiç bırakmıyor. Bu yüzden yıllarca ya da aylarca devam eden bir öykü olmasın istedim; çünkü onun için tek bir kader, hiç değişmeyen bir kader var. İşte bu yüzden kitap aynı gece başlayıp aynı gece bitiyor, işte bu yüzden geçmişle gelecek birbirine karışıyor. Bu adam kendisine tıpkı bir yabancıya bakıyormuş gibi bakıyor, bazen kendisinden o diye bahsediyor, bazense aynı şeyleri hissedip kendinden ben diye bahsediyor. Kitapta bunu yakalamam o kadar mı zor? Helen 'le ilgili bölümler zaten son derece anlaşılır, Helen' dan hep o diye bahsediliyor. Nasıl insan hayatında her zaman karanlık bir nokta varsa bir kitapta da gölgeler olmasını seviyorum; ama belki de çok fazla gölge veriyorum kitaba, ne dersin? Bunları açıkladıktan sonra kitap daha anlaşılır gelirse, lütfen bana söyle.

Claudine Monteil - Özgürlük Aşıkları s: 98, 99

Hayatta kalma anlayışı, öncekinden daha siyasal nitelikte yeni bir romana başlamaya yöneltti onu. Le Sang des autres'da (Başkalarının Kanı) Simone, Direniş'in dramlarından birini yansıtmaya çalıştı. Kahramanı Jean Blomart bir ikilemle karşı karşıyaydı: ya sabotajları kesecekti ya da halka mısilleme yapılması tehlikesine karşın sabotaja devam edecekti. Blomart, her insanın kendisinden olduğu kadar hemcinsinden de ne derece sorumlu olduğunu ölçüp biçiyordu.

Baş kadın kahraman Simone'un kardeşinin adını taşıyordu: Hélène. Yapıtlarında ilk kez bir kadın kahraman siyasal bağlanma'sını açıkça yaşıyordu. Başkalarının Kanı'nda Hélène seçiminin sorumluluğunu, bedelini yaşamıyla ödeyecek kadar üstlenmişti. Bağlanma'yı yücelten bu kitap Yahudi sorununu da ele alıyordu. Simone uzun zamandır içini kemiren şeyleri söylemek için kadın kahramanının tereddütlerinden yararlandı. Gözünün önünde, sarı yıldızlar el altından dağıtılırken, o ne yapmıştı bunca yıl? Ona çok büyük gelen bir tarihin içinde dar bir hayat yaşamıştı. Gözlerinin önünde olup bitenler doğru ölçülüp biçilebiliyor muydu hiç? Sartre ve o, özgürlüğe ilişkin büyük düşünceler savunmuşlardı, ama insanların hayatını kurtarabilecek somut hareketi yapma zamanım kestirememişlerdi: *“Ben turnaklanma oje sürüyordum, o sırada Yahudiler alınıp götürülüyordu!”*

Konuk Kız'daki gibi, baş kahraman çare bulunmaz bir tek komplekse tutulmuştu: üstünlük kompleksi. Kendisi yazar olmasa da, yazmaya koyulan bir başka kadın kahramanı, Denise'i çok sert yargılıyordu. Yargısı kesindi. Bu kadının yazdıkları saçmaydı, gülünçtü.

Kendini kadınlık durumunu incelemeye adamayı henüz akimdan geçirmeyen Simone, öbür yaratıcı kadınlara hiç de sevecen yaklaşmıyordu. Nasıl geliyeceğini henüz kestiremediği bir siyasal bağlanma'ya doğru atılmış ilk adım oldu Başkalarının Kanı.

Christiane Zehl Romero - Simone de Beauvoir (biyografisi' nden) (s: 76-82)

“...Bana sıkıntı veren hiçlik, ölümümün hiçliği değil, yaşamımın içindeki bana hiç durmadan her aşkın-lığı aşma olanağını veren olumsuzluktur. İnsan yaşadığı ve plan yaptığı sürece ölüm yoktur. Benim tasarım bir engelle karşılaşmaksızın onun içinden geçip gider.” İnsanın varlığı planlı davranma yetisinde, görevi ise kendi olanaklarının gerçekleştirilmesindedir. Tabii burada ne risk ne de başarısızlık önlenabilir, ortaya hala cevapsız bir soru çıkmaktadır: insanın seçebileceği tüm

hedefler eşit değerli midir?

Simone de Beauvoir bunu şu tümceyle yanıtlar: “özgürlük, tüm insani değerlerin temeli, insanın davranışlarını haklı çıkarabilecek tek hedeftir” Simone bunu esas alarak ahlâk için olumlu dayanaklar bulmaya çalışır: **“Bir eylem, kendinin ve başkalarının özgürlüğünü kurtarmayı hedef alıyorsa iyidir.”** Yani, Sartre’nin söylediği gibi doğasından özgür ve ne özellikte olursa olsun şartları aşabilecek olan insana daha geniş seçim ve aşkınlık olanakları vermek, yani sözcüğün alışılmış anlamında onu düşünsel, ekonomik ve politik olarak özgür bırakmaktır. Simone, Sartre’in tanımından uzaklaşan özgürlüğe bu ikinci bakış açısından “Sartre’ye karşı uzun tartışmalarla savunmuş” olduğu pratik bir eğilimi izliyordu: “Durumlar arasında yine hiyerarşik bir düzen kuruyordum. Öznel olarak selamet her durumda olasıydı. Bununla beraber bilgi bilgisizliğe, sağlıklı olma sağlıksızlığa, varlık yoksulluğa tercih edilmeliydi” Yalnızca kendi durumunu düzeltmek yeterli değildi.

Pyrrhus ve Cineas’da şöyle yazar:

“Seslenişimin boşlukta yok olup gitmemesi için yakınımnda beni dinlemeye hazır insanlar bulunmalı; insanlar benimle aynı düzeyde olmalı. Geri gidemem. Ama yalnız olarak geleceğe de göğüs geremem. O halde insanlar için, onlara benim aşkınlığıma eşlik etme ve aşma olanağı veren durumlar yaratmaya ve bu yolla kendimi ayakta tutmaya çabalamak zorundayım. insanlar için sağlık, eğitim, refah, zaman istiyorum ki, özgürlüklerini hastalığa, bilgisizliğe, zorluğa karşı mücadelede tüketmesinler”

Görev ve iletişim olarak anlaşılan bu özgürlük kavramı, genç profesörün nihayet aile evinden bağımsız olma ve istediğini yapabilme mutluluğunun getirdiği coşkuyu aşan büyük bir adımdı. Simone de Beauvoir burada konan prensiplere bizzat kararlılıkla uyacak ve başkalarının tutsaklığı ve zor durumda olmaları karşısında kendi çabalarının ana amacı yapacaktır. Zaten onu “ahlaki” varoluşçuluktan, “marksist” varoluşçuluğa götüren de bu durumdur.

Pyrrhus ve Cineas’dan önce bitmiş olan La sang des autres (Başkalarının Kanı) adlı roman 1945 yılına kadar yayınlanmayı beklemek zorunda kaldı, çünkü konusu doğrudan işgal ve direnişti. Bu güncelliğe karşın, yazarı zamanın olaylarından çok yapıtının “direniş hakkında bir roman olarak adlandırılmasını reddeder-, varoluşçu sorunlar ilgilendirir: “Asıl önemli nokta, başkalarıyla olan ilişkimdi. Ama bunun karmaşıklığını eskisinden daha iyi kavramıştım” Dostoyevski’nin “Karamazov Kardeşler” yapıtındaki “*her insan, herkesten ve herşeyden sorumludur*” parolası gibi Simone de Beauvoir da bu kez başkalarını karşıt yönden, yani korkulan rakipler olarak değil, tehdit altındaki kurbanlar olarak görmektedir. Baş erkek karakter Jean Blomart, çocukluğundan, yani kendi refahı ile birlikte yaşadığı çoğu insanın yoksulluğu arasındaki farkın ilk kez bilincine vardığından beri, “her kişinin, diğerleriyle birarada yaşamasında oluşan varolma suçunu işlemiş olmanın” ezeli günahını çekmektedir. Elinden birşey gelmeksizin varlığı, davranışları başkalarının yaşamına girer ve onları rahatsız eder ya da mahveder.

Bu suçluluktan kurtulmak için ümitsiz bir şekilde mücadele eder. Zengin aile evini terkeder, basit bir işçi, sonra komünist, sonra sendikacı ve pasifist olur; kendisini seven Helene’yi reddeder. Çünkü kimseyi kendine bağlamak ve belki de mutsuz kılmak istemez. Ama politik tarafsızlık savaşa neden olur ve insani yönden tarafsız kalması ise Helene’nin ilk gördüğü adama koşup, hamile kalmasına ve tehlikeli bir kürtaj riskine girmesine neden olur.

Gerçi Jean, koşulların baskısıyla, sonunda politik ve insani ilişkilerde etkin rol almaya karar verir, Helene ile evlenir ve önce cephele sonra da kendi kurduğu bir direniş grubunda savaşı. Ama sevgilisi, kendi planladığı bir direniş eyleminde yaralanıp, gözleri önünde ölünce, eski suçluluk duyguları yeniden felçedici bir güçle hücum ederler: “*Acı çekiyor. Benim suçum, benim yüzümden. Önce Jacques (ölümünden yine kendini sorumlu tuttuğu bir arkadaşı) şimdi Helene. Onu sevmediğim için ve onu sevdiğim için .. Çünkü ben varım, ve o bu kaba gerçeğe boyun eğmek zorunda kaldı .. hic*

olmamalıydım.” Ölen kızın Jean’ın kuruntularına yanıtı açık ve kesindir: “Lütfen, kendine vicdan azabı çektirme” der “ Ben ne istediysem onu yaptım. Sen bir taştan başka birşey değildin. Ve taşlara caddelerin oluşması için gereksinim duyulur. .yoksa insan bir yol için nasıl karar verebilirdi?” Kızın sözleri Jean’a huzur değil ama devam etme ve özgürlük savaşında -tüm taşları ve kayaları suçsuz yapan bu en yüce servet, şiddeti ve fedakarlığı üstlenme gücü verirler. Bir sonraki gün için bir direniş eylemi planlamıştır bile, bu eylem düşmanın elinde bulunan rehinelerin yaşamına mal olacaktır. Jean önce tereddüt etmişti, şimdi ise başlama işaretini verir. Simone de Beauvoir dipnot olarak kahramanı hakkında şunları yazar: “gerçekten ahlaklı bir insanın vicdanı rahat olamaz” Simone bu söze Kierkegaard’da rastlamış ve ondan çok etkilenmiştir.

Roman, Jean Blomart’ın gözüyle görülen deneyimleri ve sorunları bölüm bölüm Helene’nin kendi bakış açısından anlatılan hikayesi ile dönüşümlü olarak vermektedir. Yazarımızın yarattığı belki de en ilginç karakterin yani “egoist genç kız” değişik bir yorumu olan Helene, kendi vücudunun verdiği anlamsızlık duygusu içinde varolmanın bozuk kokusunu öğrenir: “bu buruk cansıkıntısı onun içindeydi, onun yapılmış olduğu ettendi, bu pörsük, küçük ürpertilerle sarsılan etten” Sorumsuzluk ve bencilliği, bıkkınlıktan kaçmak için yapılan ümitsiz çırpınışlardan başka birşey değildi. Uzun süredir istediği bisikleti çaldıktan sonra arkadaşlarına şöyle der: “Eğer insan arzu ettiği şeyle bile ilgilenmiyorsa, geriye ne kalıyor ki diye soruyordum kendi kendime” Jean Blomart’la karşılaşınca, bu güçlü ve kendinden emin görünen adamın sevgisinin varlığına anlam getireceğini sanır .. Elinden geleni esirgemeyerek ona “sahip olma” savaşı verir. Ama Jean’ın onu çevirmesi kızı öyle mutsuz bir kayıtsızlığa iter ki, faşistlerle işbirliği yapıp Almanya’ya gitmek ister; sırf onlar o sırada üstün oldukları için. Ama yahudilerin sürgünü ile-kız arkadaşı yahudidir- öfke ve acıma duyguları ayaklanır. Jean Blomart’ın direniş grubu için çalışmaya karar verir. Bu iki kişiyi ancak şimdi birinin diğerinin özgürlüğüne saygı gösterdiği ve arkadaş olarak onun yanında olduğu “gerçek” bir sevgi -Simone’-nin anlayışına göre- bağlamaktadır. Bu sevgi Helene’e ölürken arkadaşını avutma ve huzurlu ölme gücünü verir.

Ana karakterler yanında bir dizi dikkâte değer yardımcı karakter vardır. Bunlar da, hepsi kendine göre varoluşçuluğun ana deneyimi olan insan varoluşuna bağlı sıkıntıyı çekmektedir. Savaş onları da bilinçlenmeye, tavır almaya, çevrelerindekiyle dayanışmaya yöneltir. En önemlisi Alberto Giacometti ve betimlemesi Duchamp’dan esinlenen ressam ve heykeltıraş Marcel’dir. Marcel’in tam anlamıyla “kendine yeterli” sanata ulaşma çabaları onu, tüm sanatsal çalışmaların anlamsız olduğu noktasına getirir. Ressam çalışmayı tamamen bırakır. Ancak savaş tutukluları kampı ve tutukluyken yaptığı frekslerin diğer tutuklular üzerindeki etkisi sanatı serbest bireyler arasındaki iletişim olarak anlamasını sağlarlar.” Resimlerimin bitine muhtaç olmaksızın kendiliklerinden yaşamalarını istiyordum. Oysa gerçekte onlar ancak başkalarının varlığında yaşama kavuşuyor.” O da direniş için çalışmaya karar verir ve politik etkinliğini şöyle gerekçeler:”İzleyicimi seçmek istiyorum” Kimse toplumdan kopuk yaşayamaz. İster ahlak, ister sevgi, isterse sanat alanında olsun, tek başına mutlak olana ulaşmaya çalışan insan, varlığının saçmalığı önünde teslim olur ve ilgisizliğe gömülür. Ama birlikte yaşadığı insanlarla dayanışmaya, girip davranışları ile dünyaya ve onun göreceliğine boyun eğer eğmez, Jean Blomart gibi etkinliklerinin başkaları için getirdiği istenmeyen ve önceden görülmeyen sonuçlarıyla karşılaşır. Ne kadar anlamlı ve doğru olsa da özgürlük mücadelesi yalnızca kendi kanına değil, özgürlüklerini yalnız savunmayıp el de attığı diğerlerinin kanına da malolur. Bu ikilemin basit bir çözümü yok tur, yalnızca bir .yolun “ korkuyla ve titreyerek” 220 seçilmesi ve kendi özgür kararından tam olarak sorumlu olma sözkonusudur. “Diğerlerinin Kanı” özenle ve karmaşık olarak oluşturulmuştur. Yalnızca iki bakış açısı vardır, erkek olarak Jean’ın ve kadın olarak Helene’ninki. Kızın yaşadıklarını, üçüncü kişi kronolojik bir düzenle anlatır. Buna karşın Jean’da zamanlar ve konuşma biçimleri birbirine geçişir: Ölmekte olan Helene’nin yatağının kenarında oturmaktadır. Düşünceleri bu andan çıkıp geriye eski yaşamına ve ileri, tutuklularla ilgili olan plana kayar. Geçmişteki olaylar Jean’ın onlara olan uzaklığına göre birinci ya da üçüncü şahısta anlatılır;

bunların arasında, onun ölü odasındaki durumuyla ilgili olan uzaklığına göre birinci ya da üçüncü şahısta anlatılır; bunların arasında, onun ölü odasındaki durumuyla ilgili olan italik basılmış düşünceler bulunmaktadır. Yazar şu açıklamayı yapar:”Bu yapı, konuya uygundu. Olaylar, Blomart için trajik bir ısrarla açığa vurdukları azap verici anlamdan çok daha önemsizdir.”

L’invite de öncelikle Hemingway’in etkisinin göze çarpmasına karşın, bu yapıtla Dos Passos ve Faulkner’in izleri sezilmektedir. Büyük Amerikalılar, Simone de Beauvoir’ın roman tekniğinde örnek aldığı kişilerdi, ama onun yenilenme çabalarının da sınırlarını belirliyorlardı. Evet, bundan sonraki romanlarda yapı ve stil yine biraz daha basit ve geleneksel olacaktır, çünkü yazar gittikçe daha bilinçli olarak “insanla rın acısını ve mücadelelerini daha inanılır bir biçimde” anlatmaya önem verecektir. Savaşın sonra Fransada yayınladıkları deneysel bir dergi olan “Modern Zamanlar”ı sorumsuz bir eğlence olarak görür. Beauvoir’ın romanlarından birindeki gelenekçiliği eleştirmiş olan Nathalie Sarraute’e şöyle yanıt verir: “Önemli olan, romancıya sırlarını daha iyi çözebileceği araçlar sağlamaktır, yoksa onu devreden uzaklaştırıp gerçek dışı bir öznelciliğin sınırlarına sürmek değil.” Aslında kendisi de aramaya son vermişti. İlk romanında denemiş olduğu yöntemleri kullanmayı sürdürdü. En sevdiği şey, nesnel, davranışlarda ve özellikle konuşmalarda yoğunlaşmış olan anlatımı iç monologla karıştırmak ve anlatım perspektiflerini bir ya da daha sık görüldüğü gibi iki karakterlerle sınırlamaktı. Örneğin “Başkalarının Kanı”nda bir erkek ve kadın olarak yapılan bölümlere özellikle tipiktir, nedeni ise daha sonra tartışılacaktır. Bu ikinci romanından sonra “Fransa için yeni birşey yarattığına” inanarak ’ulaşmaya çalıştığı teknik orijinallliği artık bir kenara bırakır.

Aslında Simone bunun dışında kitabından pek memnun değildir. Kitabı çok soyut, aşırı eğilimli buluyor, ona göre karakterlerde yoğunluk eksikti: “Herşey yayılacağına sıkışıyor. Hatta kahramanlarımın sesleri bile beni rahatsız ediyor, özellikle Blomart’ın ki; gergin, tutuk, zorlanmış” Yazar bu yargısıyla belli bir dereceye kadar haklı olsa bile, romanın olumsuz yönleri üzerinde aşırı durmaktadır. Roman hatalarına rağmen “eyleme geçme” sorununa ve varoluşçulukla direnişin biraraya geldikleri düşünsel atmosfere açık sanatsal bir anlatım getirir ve zamanın tarihiyle ilgili somut ayrıntıların eksikliği dışında -bir yorumcunun söylediği gibi “direniş hakkında az sayıdaki iyi romanlardan biridir”

katılımcıların değerlendirmeleri

Başkalarının Kanı/Simone De Beauvoir

Simone De Beauvoir’ın 1966 yılında yayımlanan **Başkalarının Kanı** romanı, Dostoyevski’nin “*Her birimiz, her şey için ve herkese karşı sorumluyuz*” sözü ile açılıyor ve yazar kitapta ne yapmak istediğini de söylüyor bize.

Romanın ithaf edildiği Nathalie Sorakine’e baktığımızda ise birbirine karşıt bir söyleşiler ağının içine düşüyoruz. Kesin bilgi ise Beauvoir’ın Nathalie ile Nathalie 17 yaşında iken tanıştığı ve daha sonra bu tanışmadan dolayı dava edildiği, bir süre sonra da öğretmenlik mesleğinden men edildiği. Daha sonra bu men edilme geri çekilmiş ancak Simone bir daha öğretmenliğe dönmemiş. 1926 İstanbul doğumlu olan Rus asıllı Nathalie ise 1968’de hayatını kaybetmiş. Simone De Beauvoir’ın ilk kurgu eseri Konuk Kız’da (1943) anlatılan kişinin de Nathalie olduğu söyleniyor. Bu arada Başkalarının Kanı, yazarın Konuk Kız’dan sonra yazdığı ikinci kurgu eseri. Yazarın eserlerinde çokça öz yaşamından izler taşıdığını, yaşadıklarını anlamlandırırken ve aktarırken kendini nesne yaptığını biliyoruz. İkinci Cinsiyet, Mandarinler, Veda Töreni, Sessiz Bir Ölüm ve yazarın ölümünden sonra kızı Sylvie Le Bon Beauvoir tarafından gözden geçirilerek Margaret

Atwood'un muazzam önsözüyle 2020'de yayımlanan Ayrılmaz İkili'yi bunlar arasında sayabiliriz. Yazar bu kitabı 1954'te İkinci Cinsiyet'i yayımladıktan beş yıl sonra yazmış. (66 yıl sonra okuyabiliyoruz eseri, ne düşündürücü) Kitap Beauvoir'in hayatında belki de ilk derin izi bırakan çocukluk arkadaşı Zaza, romandaki ismi Andrea (aslı Elizabeth Lacoïn) ile ilişkisini, onun erken ve trajik ölümüyle sona eren çok katmanlı dostluğunu anlatıyor. Ancak yazmayı bitirdikten sonra Sartre'in fikrini almış. Kim demişti kadınlara, 'yazdıklarınızı hayatınızdaki erkeklere kesinlikle okutmayın' diye! Bundan sonrasını bu durumu, yani eseri Sartre'e okutmayı hata olarak yorumlayan Atwood'un yazdığı önsözden bir alıntı daha iyi anlatır sanıyorum:

"Çoğu eseri siyasi ölçütlere göre değerlendiren Sartre, kitabın önemini kavrayamadı; materyalist bir Marksist için bu garip bir durumdu zira kitapta iki genç kadın karakterin fiziksel ve sosyal yaşam koşullarını ağırlıklı olarak betimliyordu. O dönemde ciddiye alınan tek üretim araçları fabrikalar ve tarımdı, kadınların karşılığı ödenmeyen ve küçümsemenin emeği değil. Sartre bu eseri önemsiz bularak görmezden geldi. Beauvoir ise anılarında bu eserle ilgili 'manevi bir ihtiyaç değildi ve okurun ilgisini çekemezmiş gibi görünüyordu,' diye yazmıştır. Öyle görünüyordu ki Beauvoir da o dönemde onunla aynı fikirdeydi.

Evet Sevgili Okur, Mösyö Sartre yanıliyordu, en azından bu Sevgili Okur'un bakış açısıyla ilgili. İnsanlığın mükemmelliği, tam adalet ve eşitlik gibi soyutlamalara meralıysanız romanları pek sevmezsiniz diye düşünüyorum zira bütün romanlar tek tek bireyleri, onların hal ve durumlarını işler; özellikle de sevgiliniz tarafından, siz onun hayatına girmeden önce gerçekleşmiş olaylar hakkında yazılmış, hele bir de önemli, yetenekli ve çok sevilen Başkası'nın, bir kadının yer aldığı romanları hiç sevmezsiniz. Burjuva genç kızlarının iç dünyası mı? Ne kadar da önemsiz. Puf!..."

Konu Simone De Beauvoir, yazdıkları ve yaşamı olunca konu dağılıp gidiyor işte böyle.

Başkalarının Kanı'na yeniden dönersek; yazarın kitabı Nazi işgali altındaki Paris'te Cafe de Flore'de yazdığı söyleniyor. Çünkü kaldığı otelde ısıtma yokmuş. Başkalarının Kanı'nın **anlatıcısı** çoğu zaman Jean Blomart. Zaman zaman da anlatıcı kimin bakış açısıyla anlatıyorsa, o kişinin ben anlatısına geçiyoruz. Sondan başlayıp, başa doğru giden bir eser Başkalarının Kanı. O yüzden **zamanda** atlamalar ve geçişler var.

Çok **katmanlı** bir roman. Yazar 2nci Dünya Savaşı sırasında Fransa'daki direnişin yanı sıra özgürlüğün getirdiği sorumluluğu, yapılan seçimler ve bedelleri, Fransa'nın sosyo-politik tarihinin 2. Dünya Savaşı sırasındaki panoramasını, savaşlarda kimin kim tarafından öldürüldüğünün yani bakış açısının önemini, hayatlarını emniyet altında zannedenlerin savaşa bakışı ile savaşta yaşayanların savaşa bakışı arasındaki farkı çok iyi anlatırken; salonlarımızdaki rahat koltuklarımızda oturup -belki sırtımızı birazcık dikleştirerek- karşımızdaki ekranda bombalanan kentleri izlememizi, birkaç kilometre uzakta cayıp cayıp yanan ormanları ve içlerinde can çekişen canları görmeden, duymadan deniz kenarındaki yalıtılmış, kuş sütünün eksik olduğu masamızda, çatalımızı zarifçe ağzımıza götürerek lokmamızı çiğnediğimizi/çiğneyebildiğimizi düşünmeden edemedim. Kitabın başarısı da bu vicdani sorgulamayı yaptırabilmesiydi bence. (Yazarın sorduğu soru bu olmayabilir, o yazının sonunda var)

Başkasının/ötekinin/içinde bulunmadığımız durumun acısı/kanı böyle bir şey olsa gerekti yaşamayanlar için.

Başkalarının Kanı'nın epigrafi olan Dostoyevski'nin *"Her birimiz, her şey için ve herkese karşı sorumluyuz"* cümlesi kitabın bize vermek istediği olduğu kadar bugünkü tartışma konumuzun da özü bir yerde.

"Öznelerin aşkları, birliktelikleri ve sorumlulukları" tema seçimi, Başkalarının Kanı'nın anlattıkları için tam yerinde bir seçim olmuş. Karakterlerimiz baş kaldıran kişiler ve varoluşçu

düşünceye göre başkaldırı eşittir sorumluluk da olduğundan hareketle karakterlerimiz roman boyunca hem kendilerinin hem de başkalarının sorumluluklarını üstlenerek yol alıyorlar. Yazarın ilişkilere bakış şeklinin izlerini de sürebiliyoruz roman boyunca.

Helene ve Paul'un ilişkisini ele alırsak; Paul'un hiçbir esneklik tanımayan parti/siyasi sorumluluğunun Helene tarafından sorgulanarak bir teste tabii tutulması. Helene'nin "*Seviyorsan, benim için bir şey yaparsın*" diyerek, Paul'un Jean'la buluşacağı toplantıya kendisinin de gitmek istemesi ve sonuçta bir yolunu bularak gitmesi. Bakış açısına göre farklı şekillerde tartışılacak bir durum. Paul'un baktığı açıdan, Helene'nin yaptığı bir şımarıklık, Paul'un sorumluluğunu, siyasi duruşunu engelleyici bir tavrı. Helene'nin baktığı açıdan ise kendini değerli/değersiz hissetme durumu, o anki düşüncelerine göre -ki sonra romanın değişen/dönüşen karakterlerinden biri olur Helene ve kendini en çok sorgulayan-. Paul kendine göre partiye karşı sorumluluklarını yerine getirirken, sevdiğini söylediği Helene'ye karşı aynı tutumu gösteremez, iki ilişkiyi dengeleyemez. Helene ise sevgiyi önceleyerek, sevginin yapılamazı yapılr hale getirir olan gücünden hareket etmek ister. O da denge taraftarı değildir.

İlişkiler bağlamında Helene'nin kendini değersiz hissetmesini Jean'a çaldırıldığı bisiklet olayından sonra da görüyoruz. Kendini değerli hissedebilmesi için kendisini uzak tutan Jean'a mektup yazabilme ihtimalinin ortaya çıkması bile yeterli oluyor Helene'e. Sadece bu his bile Helene'yi Paul'den Jean'a kaydırıyor. Ama devreye Jean'ın arkadaş sorumluluğu giriyor. Uzun süre uzak duruyor Helene'den.

Jean'ın sorumluluğu ise yaşadığı çevreye uyum sağlayamadığı gerçeğini fark ettiğinde başlıyor. Maddi durumu çok iyi olmasına rağmen önce evinden ayrılıp, ücretli çalışarak iyi bir entertip ustası oluyor. (Kurşun harf dökken bu makineleri görme şansını yakalamış, hatta o ağır tuşlara basmış biri olarak eski günlere götürdü bu satırlar beni.) Kişisel sorumluluğunu partiye üye olarak siyasi sorumluluk ile tamamlıyor. Ancak yakın arkadaşı Marcel'in kardeşinin Jean'ın izlediği yolu izleyerek katıldığı bir eylemde öldürülmesi, Jean'ın yaptıklarını sorgulamasına neden oluyor ve 2 yıl her şeyden elini eteğini çekiyor. Helene'den uzak durması da bu kilit noktadan hareketle oluyor, Paul'un arkadaşı olmasının yanı sıra. Ama yine korktuğu başına geliyor ve tehlikeli bir göreve gönderdiği Helene ölümle pençeleşirken, onun başucunda hatırlıyor yaşadıklarını. (Kitabın açılış sahnesi)

Bu arada bir soru: Jean'ın 'her yaptığım kötü bir şeyle sonuçlanıyor' diyerek 2 yıl boyunca hiçbir şey yapmamayı seçmesi sorumluluk mu/sorumsuzluk mu? (Yaşadığı zaman dilimi göz önüne alındığında)

Eylediklerimiz ve duygularımızın; yaşadıklarımızla birlikte başka bir hale evrilen bakış açımıza paralel, zamanla değişebileceğinin bir göstergesi diyorum Jean'ın yaşadıklarına ben. Ne sorumluluk ne sorumsuzluk. Helene'nin de Jean'ın da eserin kendilerini en çok sorgulayan ve değişim /dönüşüm geçiren karakterleri olarak öne çıkarılması da bu gerçekliği gösteriyor bize.

Başkalarının Kanı'nı ikili ilişkilerin çıkmaz durumunu edebi dille anlatan güzel bir eser olarak okudum ben ve çok beğendim. Daha önce sevgili Nuray'ın da sözünü ettiği gibi kitabı Direnmenin Estetiği ile paralel okumamız da çok anlamlı ve dikkatimi daha çok toplayan bir nokta oldu. Ve kitap bittiğinde hala evrenselliğini koruyan, yanıtı zor şu soru kaldı: "*İnsanlık için daha iyi olacağına inandığımız bir amaç uğruna başkalarının hayatını, kanını feda etme hakkına sahip miyiz?*"

Sevgi Çifter/12 Ocak 2026